

Årsmelding 2019

Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT)

1. SAMMENDRAG

I 2019 utga NENT antologien *Interessekonflikter i forskning* og lanserte *Forskningsetisk betenkning om kunstig intelligens*. NENT bidro også til utarbeidelsen av et felles prosjekt i FEK om bruk av stordata i forskning. NENT har også arbeidet med temaene akademisk frihet og før var-prinsippet, hovedsakelig i arbeidet med vurdering av henvendelse om formidling av upubliserte forskningsfunn i offentligheten. NENT har bidratt vesentlig, ved sekretariatsleder, i prosjektet RINO (*Research Integrity in Norway*), som ferdigstilte siste delrapport i 2019.

2. OM KOMITEEN

Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT) er del av De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK). FEK er et forvaltningsorgan for forskningsetiske spørsmål på alle fagområder. FEK er underlagt Kunnskapsdepartementet. Komiteenes overordnede samfunns mål er etisk god og ansvarlig forskning.

FEK omfatter også følgende komiteer og utvalg med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for granskning av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)
- Nasjonalt utvalg for forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget)

NENT er et faglig uavhengig (jf. forskningsetikkloven § 3) og rådgivende organ for forskningsetiske spørsmål. NENTs ansvarsområde er forskningsetisk virksomhet innen naturvitenskap og teknologi, industri-, landbruks- og fiskeriforskning, samt de deler av bio- og genteknologisk forskning som ikke dekkes av medisin.

NENT består av 13 medlemmer (+ 2 varamedlemmer) med fagkompetanse i naturvitenskap, teknologi, etikk og jus. Komiteen har ett lekmedlem: <https://www.etikkom.no/hvem-er-vi-og-hva-gjor-vi/Hvem-er-vi/Komite-for-naturvitenskap-og-teknologi/Medlemmer-NENT/> Komitémedlemmene blir oppnevnt av Kunnskapsdepartementet etter innstilling fra Norges forskningsråd. En oppnevningssperiode går over fire år og hvert medlem kan sitte i komiteen to perioder.

3. ÅRETS VIRKSOMHET

3.1. KORT OM VIRKSOMHETEN

I 2019 avholdt NENT fire ordinære komitemøter og besøkt Expertgruppen for Etikk i Stockholm, Sverige. Ett av komitemøtene ble holdt på Veterinærinstituttet i Oslo i forbindelse med *Etiske retningslinjer for bruk av dyr i forskning*. I forbindelse med utarbeidelse av *Forskningsetisk*

betenkning om kunstig intelligens (KI-betenkningen) ble det avholdt en heldags workshop, hvor fagfolk fra hele landet var invitert til å gi innspill til forskningsetiske utfordringer knyttet til kunstig intelligens, samt to møter i arbeidsgruppen for kunstig intelligens. KI-betenkningen ble lansert på et åpent møte på Forskningsparken, UiO, i november. NENT har også bidratt i utarbeidelsen av et felles prosjekt i FEK om bruk av stordata i forskning, med ett medlem i arbeidsgruppen og ett medlem i referansegruppen. Sekretariatsleder har også vært redaktør for antologien *Interessekonflikter i forskning* og sittet i arbeidsgruppen i RINO (*Research Integrity in Norway*).

NENT har avgitt uttalelse angående henvendelse om Naturpanelets publiseringspraksis og uttalelse angående henvendelse om akademisk frihet og før var-prinsippet. NENT har også levert høringsinnspill til nasjonal strategi for kunstig intelligens, høringsinnspill til Forskningsrådets policy for åpen forskning og, sammen med de andre nasjonale komiteene, høringsuttalelse til NOU 2018:7 Statistikklovutvalget. NENT, ved sekretariatsleder, har ellers fortløpende besvart henvendelser og gitt veiledning i forskningsetiske spørsmål.

3.2. SENTRALE SPØRSMÅL I 2019

Følgende temaer har NENT jobbet spesielt med i 2019:

- Interessekonflikter: Antologien *Interessekonflikter i forskning* ble utgitt i 2019. De siste årene har det vært mange henvendelser til NENT og saker i offentligheten som har reist spørsmål knyttet til interessekonflikter i forskning. Dette var bakgrunnen for antologien, der formålet er å løfte de forskningsetiske normene som settes under press i disse sakene, for å bidra til økt bevissthet og debatt om disse normene.
- Kunstig intelligens:
 - NENT lanserte *Forskningsetisk betenkning om kunstig intelligens* 11.11.2019. I arbeidet med betenkningen i 2019 organiserte arbeidsgruppen en workshop hvor fagfolk fra hele landet kom med innspill til forskningsetiske utfordringer knyttet til kunstig intelligens, samt 2 møter i arbeidsgruppen for kunstig intelligens. Kunstig intelligens er et felt i rask utvikling, noe som reiser grunnleggende spørsmål om etikk og om hva slags samfunn vi ønsker oss og hvilke risikoer vi vil unngå. Det produseres mange viktige dokumenter om etikk og KI, men det er et behov for å utdype de spesielle forskningsetiske utfordringene knyttet til. Dette danner bakgrunnen for NENTs betenkning. Arbeidsgruppen for kunstig intelligens er satt sammen av medlemmer med spesiell kompetanse og interesse for temaet.
 - NENT utarbeidet innspill til nasjonal strategi for kunstig intelligens

- Stordata: NENT har bidratt i utarbeidelsen av et felles prosjekt i FEK om stordata i forskning.
- Åpen forskning: NENT utarbeidet innspill til Norges forskningsråds policy for åpen forskning.
- Føre-var-prinsippet og akademisk frihet
- Forskningsintegritet: Sekretariatsleder har jobbet spesielt med temaet gjennom deltakelse i RINO, der ett sentralt mål er å innhente kunnskap om hva som bidrar til å fremme integritet på forskningsinstitusjonene. I 2019 ble siste delrapport (delrapport 3) i RINO lansert. Delrapport 3 er den kvalitative undersøkelsen i prosjektet, hvor noen av funnene fra de kvantitative rapportene søkes forklart. Ett viktig funn, som er fulgt opp i de kvalitative undersøkelsene er at opplæringen i forskningsetikk er mangelfull. Gjennom fokusgrupper og individuelle intervjuer trer noen årsakssammenhenger frem, knyttet til arbeidsmiljø og forskningskultur, som ikke var synlige i de tidligere rapportene. Sekretariatsleder presenterte funn fra RINO-prosjektet på verdenskonferansen i forskningsintegritet (WCRI2019) i Hong Kong.

3.3 ARRANGEMENTER

NENT arrangerte åpent frokostmøte med boklansering av antologien *Interessekonflikter i forskning* 29.mars og åpent møte i forbindelse med lansering av *Forskningsetisk betenkning om kunstig intelligens*. NENT bidro også til utarbeidelsen og lanseringen av RINO Delrapport 3 på Høgskolen på Vestlandet. NENT har også bidratt med planlegging og gjennomføring av Årskonferansen for FEK, Forskningsetisk forum og på to møter i Samarbeidsutvalget for FEK.

3.4 PRODUKTER

I 2019 lanserte NENT antologien *Interessekonflikter i forskning* og *Forskningsetisk betenkning om kunstig intelligens*. NENT har også bidratt i utarbeidelsen av rapport om stordata, som er et felles prosjekt i FEK. NENT har avgitt uttalelse angående henvendelse om Naturpanelets publiseringspraksis og uttalelse angående henvendelse om akademisk frihet og før var-prinsippet. NENT har også bidratt vesentlig, ved sekretariatsleder, i prosjektet RINO (Research Integrity in Norway), som ferdigstilte og lanserte den tredje og siste delrapporten i 2019. Sekretariatsleder bidrar i ferdigstillingen med å oversette og tilrettelegge ALLEAs *Code of conduct for research integrity*.

3.5. INFORMASJON, OPPLÆRING OG DELTAKELSE I SAMFUNNSDEBATTEN

Sekretariatsleder har hatt følgende innlegg:

Research ethics in science and technology: Questions and challenges	SIOS, Svalbard, januar
Hvor mye vil vi ofre for kunnskap?	Nationaltheatret, februar
Forskningsetiske dimensjoner ved kunstig intelligens	workshop FEK, 26. februar
Interessekonflikter i forskning	UiB 21. mars
Interessekonflikter i forskning	UiO, 29. mars
On the relative importance on training in research ethics	WCRI Hong Kong, 5. juni
Om Den nasjonale forskningsetiske komite for naturvitenskap og teknologi	Stockholm, 19. juni
Opplæring som virker	HiVE, 26. september
Diskutable forskningspraksiser	Trondheim, 6. november

Sekretariatsleder har hatt følgende kronikker og debattinnlegg:

«Hva vil vi bruke kunstig intelligens til?»	m/ Øyvind Mikkelsen og Jim Tørresen, Aftenposten 20.12.2019
«Seks råd om opplæring i forskningsetikk»	m/ Ingrid Torp, Forskningsetikk nr. 4, 2019
«Føre var-prinsippet og naturkatastrofer»	m/ Øyvind Mikkelsen og Kjellrun Hiis Hauge, Forskningsetikk nr. 4 2019
«Forskningsetikk i Norge: Tid for handling»	m/Matthias Kaiser, Johs. Hjellbrekke, Ole Bjørn Rekdal, Laura Drivdal og Ingrid Torp, forskning.no, 16.12.2019
«Når særinteresser påvirker forskning»	m/ Ingrid Bay-Larsen og Kjellrun Hiis Hauge, Morgenbladet, 07.08.2019
«40 prosent av forskere har gjort noe forskningsetisk diskutabelt»	m/ Ingrid Torp, Aftenposten 12.02.2019